

P. Vedel om Karl XV og hans Rejse i 1861, Manderström og Henning Hamilton.

Som bekendt foretog Kong Karl XV sammen med Prins Oscar i Eftersommeren 1861 en Rejse til Frankrig og England; under Flaadeøvelserne i Skagerak skilte Dampkorvetten Orädd sig ud fra Eskadren og førte Kongen og hans Broder over Vesterhavet.

Besøget vakte betydelig Opsigt i Samtiden; Kreuz-Zeitung i Berlin regnede det til »de Stormfugle . . . som ikke skal trække ubemærket forbi»¹. Og skønt Kong Karl erklærede officielt i Raadet, at Rejsen ikke havde noget politisk Formaal, var Manderström yderst ilde berørt ved de malheureux voyage². Engelske Blade, som »Morning Post» og »Morning Herald» satte de forestaaende Tankeudvekslinger i Forbindelse med den Forskydning i det maritime Styrkeforhold, som kommende tyske Flaaderustninger kunde medføre; de har dog næppe foruroliget Monarker eller Statsmænd dengang. Men vi har, saa at sige, intet vidst om Sagen. Lord Palmerstons Brev til Dronning Victoria af 14. August belyser som i et Lynglimt en enkelt Samtale under de kongelige Brødres Ophold i England³, men om Samtalerne med Kejser Napoleon har sikre Oplysninger manglet aldeles. Iagttagerne paa Stedet gav saa temmeligt op. Lord Cowley (den engelske Gesandt) har ikke kunnet faa Bekræftelse paa Rygterne om, at en skandinavisk Union har været under Overvejelse, og tror, at man blot i al Almindelighed har drøftet Northern Politics⁴; hans danske Kollega, Moltke-Hvitfeldt skrev hjem, at det rime-

¹ Cit. »Aftonbladet» 27. VIII. 1861.

² Manderström til Adelswärd (i Paris) 9. VII. 1861 og følg. Breve (Manderströms Samling. Sv. R. A.).

³ Letters of Queen Victoria III 572 — Udenrigsministeren Lord Russell billigede ganske Palmerstons Udtalelser (Brev af 5. IX. 1861 mel. Palmerston Papers paa Broadlands).

⁴ Cowley til Russell 15. VIII. 1861 (Cowley Papers i Public Record Office — Foreign Office 519/224).

ligvis vilde være lettere at faa noget at vide om Sagen i Stockholm end i Paris¹. Men netop efter sin Hjemkomst fra en Rejse i Sverige skrev Departementschef Vedel i Udenrigsministeriet 19. September til Gesandten i Berlin, G. J. Quaade: »det er min moralske Overbeviisning at det alt sammen er Sniksnak hvad man har fortalt om Kong Carls Reiseresultater. Hvad han har ønsket og villet, ja det veed jeg ikke, men at han i alt Fald Intet har opnaaet det er jeg egentlig overbeviist om². Fra Petersborg meldte Otto Plessen alene, at den franske Udenrigsminister Thouvenel havde forsikret Russerne, at der ingen Overenskomst var blevet sluttet³. Ogsaa Motzfeldt i sin Dagbog⁴ og de Geer senere i sine Memoirer⁵ udtaler sig i stor Almindelighed om Besøgets Forløb. Det eneste sikre er, at Kong Karl — som man kunde vente — selv var godt tilfreds med Resultatet⁶.

Imidlertid har den danske Regering senere modtaget en mundtlig Redegørelse for Rejsens Forløb af Sverige-Norges Gesandt i København, Grev Henning Hamilton⁷, og denne Beretning har Gehejmelegationsraad Vedel benyttet i sin haandskrevne »Fremstilling af Damarks Udenrigspolitik 1858—64«⁸. Den gengives ordret i det følgende⁹, da det formentlig drejer sig om den eneste mere fyldige og — selv om det er et Andenhaands- eller Tredjehaands- Kildeskrift — mere autentiske Beretning om

¹ Moltke-Hvitfeldt til P. Vedel 13. VIII. 1861 (Vedels Papirer — D. R. A.).

² G. J. Quaades Papirer D. R. A.

³ Plessens Depeche 24. IX. 1861 (D. R. A.).

⁴ Ketil Motzfeldts Dagbøger 66. 67.

⁵ de Geer: Minnen I 226.

⁶ Motzfeldt anf. St., Mantheys Dagbøger I 212—13, Notat af Beskow under 26. X. 1861. — Kan man tro den danske Legationssekretær i Stockholm v. d. Maase, var Reaktionen indenfor det svenske Hovedstadspublikum efterhaanden mindre gunstig; navnlig sammenlignet med den Modtagelse, Kongerne af Preussen og Nederlandene havde faaet, fandt man, »at H. M. ei heller i Frankrig er bleven behandlet med den skyldige Opmærksomhed.« Desuden hører man Yttringer som at, »smyge sig bort fra sit Land, gjøre Parade med en halvraadden Flaade, føre forklædte og travesterede Livgardister med sig etc.« Oplysninger i et anonymt Brev fra Hamburg om Kongens Ophold der var heller ikke skikkede til at forøge eller befæste Folkets Agtelse for Monarken. (Brev til Vedel 21. X. 1861 — Vedels Papirer).

⁷ Se nærmere i det følgende.

⁸ P. Vedels Papirer IX i D. R. A.

⁹ Afsnittet om Aarene 1862—63 er blevet offentliggjort af Arkivar V. Sjøqvist i »Jyske Samlinger« 1953; ellers er Fremstillingen utrykt.

Karl XV's Færd til Frankrig og England. Men medens Vedels »Fremstilling» for de første Afsnits Vedkommende gennemgaaende er en Sammenstilling af de i Samtiden alment tilgængelige diplomatiske Akter om det dansk-tyske Spørgsmaal, indskydes dog fra Tid til anden mere personlige Betragtninger, og et saadant Afsnit angaaende Forhold og Personer hinsidan følger umiddelbart efter hans Bemærkninger om Karl XV's Rejse i 1861. Ogsaa disse gengives i det følgende som Udtryk for en kyndig dansk udenrigsministeriel Embedsmands velinitierede, men rent personlige Opfattelse af svenske Personligheder og skandinaviske Muligheder i Begyndelsen af 18 60erne¹.

Vedels »Fremstilling» er skrevet egenhændigt paa ombrækkede Folioark, saaledes at den halve Side oprindelig har staaet blank. Men han har i denne »Margin» atter og atter gjort Tilføjelser nogle maaske umiddelbart efter Udarbejdelsen, andre afgjort senere, saaledes den om Hamiltons Bemærkning til Monrad fra Foraaret 1863. Paa et Par Steder har Vedel tydeligt angivet, hvor disse Tilføjelser hører hen, og i saadant Tilfælde er Tilføjelserne nedenfor indført i Teksten; paa andre Steder staa de ret uformidlede, og de er da anførte som Noter².

Erik Møller.

¹ Vedel har andetsteds særskilt behandlet Forholdet til Sverige—Norge Papirer I (Sager af mere personlig Art) 4 — Forhandlingerne 1856—63 mel. Danmark og Sverrig—Norge om en Alliancetraktat — men meddeler her ikke meget nyt.

² Vedels Fremstilling falder øjensynligt i Afsnit, der er nedskrevne til forskellig Tid. Det sidste om Begivenhederne i 1864 er først udarbejdet op mod Aarhundredeskiftet; de foregaaende 1858—62 og 1862—63 vistnok ret hurtigt efter de Perioders Afslutning, de behandler.

Af Afsnittet 1858—62 er der ydermere taget en Afskrift i Samtiden med Skriverhaand (Vedels Papirer XI Fremstilling af de diplomatiske Forhandlinger 1858—62). Det er ret naturligt, da første Del af Manuskriptet (Perioden 1858—61) til Tider er en temmelig forkvaklet Konzept, men anden Del (Perioden 1861—62, hvoraf nedenstaaende Udsnit er taget), har en ganske anderledes soigneret Karakter og gør nærmest Indtryk af at være en Renskrift med Vedels egen Haand (ejendommeligt nok her ikke saa udpræget *gotisk* som andetsteds). Med alt dette er Manuskriptet aldrig gjort helt færdigt. Henvisningerne er i mange Tilfælde kun løseligt angivet, eller Plads er ladt aaben til Indføjelser af Datoer o. a. lign.

I.

Kong Carls Besøg havde ingen saadan bestemt Grund som den preuss: Konges¹. Det heed sig at Kongen af Sverrig ønskede at see den franske Keiser, Frankrig og den franske Armee, Nogle ymtede om at hans Levemaade havde giort ham det nødvendigt personligen at konsultere visse Speciallæger i Paris, Andre paastode derimod at Reisen skulde tjene til at fremme dybe eller i altfald omfattende politiske Planer. Øieblikket til at foretage en blot Fornøielsesreise var i Virkeligheden meget slet valgt, thi de Rygter som allerede længe havde giennemløbet Europa om svenske skandinaviske Intriguer, culminerede netop i Forsommeren 1861. Selv Cabinetterne troede alvorligt paa dem, navnlig vrikkede Rechberg og Bille Brahe² yderst betænksomt paa deres gamle Hoveder naar de med Snusdaasen imellem sig meddeelte hinanden deres dybsindige Tanker om Politiken. »Il croit fermement aux plans du scandinavisme», skriver B. Brahe d. 26. Oct., »mais les argumens sont assez vagues. Le Roi de Suède à qui l'on avait fait des compliments sur la sensation que son voyage en France aurait dernièrement excitée, en aurait accepté en même temps sur un aggrandissement possible de la Suède. Ensuite le Comte Rechberg y mêle le Cabinet de Turin auquel il croit tout possible dans cette direction et avec lequel celui de Stockh: serait très lié tout comme les familles royales».

Det var da altsaa ganske naturligt at alle Formodninger bleve til Vished saasart denne Reise blev bekjendt. Ligeledes bemærkedes det at Kong Carl viste den danske Konge en mærkelig Mangel paa skyldig Opmærksom[hed]. Vor Konge havde nemlig indbudt Kong Carl til at besøge sig paa sin Udflugt, men ventede ham forgiæves paa Sønderborg, ligesaa lidt som han fik nogen Underretning om at og hvorfor han ikke kunde komme.

¹ Kong Wilhelm I' Besøg i Compiègne Oktb. 1861.

² Den østrigske Udenrigsminister Grev Rechberg og den danske Gesandt i Wien, Grev H. Bille-Brahe.

Denne Formløshed fik imidlertid senere en Forklaring. Under Kongens Ophold i Sønderborg kom nemlig Grev Henning Hamilton hertil som Efterfølger af Wachtmeister, der skulde gaae til Constantinopel, hvor han imidlertid aldrig kom da han efter at [have] udført en extraordinair Mission til Turin for at overbringe Sverrigs Anerkjendelse af Italien, gik til London som Platens Efterfølger. Grev Hamilton overbragte et Brev, hvori Kongens Undskyldninger indeholdtes men da Greven først senere fik Audients paa Grund af Kong Frederiks Ophold paa Sønderborg, kom Underretningen altsaa for silde. Saaledes forklarede Hamilton Sagen men det synes rigtignok besynderligt at han skulde være uvidende om Brevets Indhold og skulde have undladt at sende det gjennem Udenrigsministeriet naar han ikke strax personligen kunde overlevere det.

Om Kong Carls Reise vide vi ikke Meget. I England som han berørte paa Tilbagereisen er det vist at han ikke modtog synderlige Beviser paa Sympathie, hvortil naturligvis hans empressement mod Napoleon bidrog meget. Om Besøget hos Keiseren have vi en mundtlig Meddelelse af Grev H. [amilton] der bærer Sandhedens Præg. Herefter skulde Napoleon først have været meget reserveret og endog viist en paafaldende Ligegyldighed for Kong Carl som han saa temmelig lod gaae omkring og skjøtte sig selv. Foruden at Keiseren var ilde ved den Opsigt som Besøget gjorde og frygtede Kongens Ubesindighed og Fremfusenhed, var han ogsaa vred over at Kongen ei havde Dronningen med — thi Damebesøgene ere ei saa hyppige i Tuilerierne — uagtet hun var ved et tydsk Bad i Nærheden. At dette var en reen Ubetænksomhed af Kong Carl, overtlydede Nap: [oleon] sig dog snart om.

Da imidlertid flere Dage hengik uden at de befrygtede Confidencer af Kong Carl fandt Sted, beroligedes Keiseren og der fandt da en Samtale mellem dem Sted. Det hedder at Kongen bad Keiseren at have Opmærksomheden henvendt paa hvad som foregik i Norden og interessere sig derfor. Keiseren afbrød strax: fremfor Alt ingen Annexionstanker,

den Sympathie for en voldsom Bevægelse, hvoraf et nyt Scandiu: [avien] skulde fremgaae har jeg ikke. Kongen forsikkrede at han heller ikke nærrede nogen saadan Tanke men at han kun vilde bede Keiseren at understøtte saavidt han kunde det, Dmk. i en retfærdig Kamp mod T. [ydskland] hvori ogsaa Sverrig havde en virkelig personlig Interesse. Derpaa svarede Keiseren at hvad han i saa Henseende kunde, vilde han gjøre. — Vist er det dernæst at Napoleon raadede Kongen til at forandre den gamle svenske Stænderrepræsentation med de 4 Stænder¹. — Besøget har saaledes i altfald ikke havt for os farlige Tilnærmelser til Følge. Efter den Samtale, jeg i Septbr. havde med Kongen paa Ulriksdal 1861² troer jeg at Finland idetmindste dengang var meget nærmere hans Ønskers Maal end nogen Deel af Dmk., og i Samtalens Løb kom han til at sige, at han havde talt med Nap.[oleon] om Finland og ikke fundet noget uvilligt Øre.

Men her kommer naturligen det store Spørgsmaal frem hvad Sverrig egentlig vil med H.t. os?

II.

Man vilde vist feile meget hvis man vilde gaae ud fra at der skulde være nogen bestemt Plan i denne Henseende. I Befolkningen er der neppe nogen anden Tanke end den at hvis Sverrig skulde have Danmark eller nogen Deel deraf, skulde det være som Provinds, ikke som et nyt Medlem i Unionen — men forresten er der neppe nogen stor Tilbøielighed endog for denne Løsning³.

¹ Smlgn. de Geer: Minnen I 226.

² »paa Ulriksdal 1861» skrevet til med Blyant i Marginen.

³ Herefter har staaet følgende Passus, der er overstreget i Manuskriptet: Hos Regeringen er det vanskeligst at finde Motiverne der kunde ligge bag dens Optræden. Manderström har med al sin gammeldags Fiinhed og store Routine rimeligvis ikke Energi og Hensynsløshed nok til at spille med Bevidsthed det Spil, at poussere os ind i et Uføre hvor vi nødtes til paa Naade og Unaade at kaste os i Sverrigs Arme, som saa tog det Hele eller en passende Deel. Men vist er det rigtignok at han altid saa vidt det stod til ham har søgt at hindre en Heelstatsforfatning og at hans Virksomhed i det Hele taget i vor Sag gjør en høist besynderlig Indtryk.

Manderströms Politik som den fremgaaer af hvad der er os bekendt frembyder følgende Hovedpunkter.

Han har altid og med stor Styrke gjort gjældende at en Heelstatsforfatning er en Umulighed. Om Forfatningen af 2. Oct. 55 siger han at den ikke kunde antages af H.[olsten] og L.[auenburg] fordi disses Deputerede altid vare i født Minoritet og at enhver ny Fællesforf.[atning] vilde strande paa et af disse 2 Skjær *enten* det danske Elements Overvægt, qui absorberait l'influence légitime des duchés allemands sur les intérêts communs, *eller* T[ydskland]s Indblanding i Dmks. Anliggender, hvis der indrømmedes disse Hertugd:[ømmer] en for stor Indflydelse paa Fællesanliggenderne. — Kun paa een Maade kunde en fælles Forfatn[ing] tænkes, nemlig at Holsten ophører at være en Deel af Forbundet, men et saadant Resultat kunde nutildags kun fremgaae af en Krig. (Dep. 29. Ms. 1861)¹. Da saaledes en Fællesforf. ei kan opnaaes, er den eneste Udvei »la séparation administrative eomplète du reste de la monarchie du duché de H., auquel on laisserait, en outre de ses affaires particulières, sa propre armée en restreignant les affaires communes à toutes les parties de la monarchie aux allocations pour la liste civile, aux relations avec l'étranger, à la marine, aux postes et aux télégraphes» (Dep. 29. Mars 1861). Hertil føier dog Mem. af Mai 1861 endvidere Toldvæsen, den bestaaende Statsgjeld samt Activer, Domæner og Øresundsfonds.

Hans Udsondringsplan angaaer altsaa egentl. kun Armeen. Men dernæst er det mærkeligt at han ikke tænker sig Muligheden af en Opløsning af nogen anden Deel af Fællesskabet. Vel skulde de holst: Stænder have Lovgivn.[ings]- og Bevill:[ings]- Mynd:[ighed] men m. H. t. Lovene siger Memor.[andum] af Mai [1861] at »les articles sur lesquelles les 2 représentations ne tomberaient pas d'accord, seraient votés par une commission composée de délégués choisis par ces diverses assemblées dans les proportions ci-dessus indiquées»,

¹ Den svenske diplomatiske Korrespondance 1861 se: Diplomatiska handlingar rörande den danska frågan — På Kongl. Maj:ts nådiga befallning meddelade Sveriges Rikes Ständer och Norges Stor-Thing Februari 1863.

og denne Proportion synes at være 3 for Kongeriget og 1 for hvert af de 3 Hertugd: Umiddelbart efter hedder det dog at »hvis holst: Stænder antage at Hertugd^s Interesser prægraveres ved Toldforeningen med Dmk. og Slesv.[ig], kan Retten til at træde ud af denne ikke formenes det. Hvad Bevill: udover et virkeligt tilstrækkeligt Normalbudget, der skulde fastsættes, angaaer, hedder det »si l'expérience démontrait l'impossibilité d'un accord entre les deux assemblées, alors il faudrait sans doute convenir d'une contribution au budget fixé une fois pour toutes, de la part du duché de H.[olstein], lequel serait alors placé envers le reste de la monarchie dans la même situation que le duché de Lauenbourg».

Det er denne Løsning som Manderström anbefaler og om hvis absolute Fortrinlighed han er saa overbevist, at han ikke seer sig istand til at yde de Forslag der forelagdes de holst: Stænder i 1861 »le même appui qu'aurait été sure de trouver une mesure basée sur les principes que nous avons conseillés» (Dep. 14. Marts 1861) uagtet disse Forslag snarere vare liberalere og videregaaende end hans.

Det Middel hvorved han stræbte at bringe Løsningen tilveie, var først »que les puissances impartiales mais intéressées intervenissent en établissant les conditions auxquelles l'existence de la monarchie danoise peut être effectivement garantie, en les imposant ensuite aux deux parties au nom de l'intérêt suprême de la paix de l'Europe» (Dep. 29. Marts 1861). Siden anbefaler han Afholdelsen af en Congres i London, som han »har Grund til at troe at den danske Regering ønsker, dog saaledes at den først indledes ved forberedende Forhandl. i Kiøbenh.» (Dep. 12. Mai 1861).

Til Manderströms Løsningsplan hører endnu Forandringer i Slesvig. De forskiellige Baand mellem Sl: og H. anbefaler han løste (Mem. af Mai 61). Derimod hedder det »ce à quoi le Gouv. danois est considéré comme engagé en honneur et ce qu'il faut qu'il remplisse pour pouvoir compter sur l'appui des puissances amies dans l'aplanissement de ses différends avec l'Allemagne, c'est d'abord à ne pas incorporer le Sl: dans le Royaume et ensuite à placer les deux nationa-

lités, danoise et allemande, dans ce duché, sur un pied de parfaite égalité, notamment en ce qui concerne l'emploi facultatif des deux langues». I første Henseende maa den slesv. Stænderfors: bevares, der maa tilstaaes borgerlige og religiøse Friheder ligesom Tilfældet er i Kongeriget, navnlig »Associations- Religions- Undervisnings- og Pressefrihed», endvidere maae ophæves »les lois d'exception que les circonstances extraordinaires qui ont succédé à la Guerre civile, et l'agitation dont ce duché a été le théâtre depuis lors, ont pu rendre nécessaires jusqu'ici, endelig skulde en ny Valglov octroyeres i Slesvig (see Mem. af Mai 61). I sidstnævnte Henseende erklæres Klagerne fra tysk Side om at i Sl: Tydske og Danske behandles paa forskjellig Maade for overdrevne mais nous ne voulons point nier que ces plaintes ne nous aient paru ne pas manquer de tout fondement. (Dep. 29. Marts 1861). Disse Forandringer i Slesvig erkjendes dog umulige saalænge ikke Striden med Tyskl. om Holst. er endt, men »nous ne doutons aucunement que les puissances qui appuyeraient cet arrangement ne trouvassent facile d'obtenir du Gouvt. danois l'assurance de concéder les libertés les plus larges et les plus conformes à celles dont jouissent déjà les habitans danois du duché, à ceux de ses habitans qui sont de race Germanique et qui parlent la langue Allemande». (Dep. 29. Marts 61).

Hvad der nu herefter kan bebreides den Manderströmske Politik er for det Første en for Sverrig utilgivelig Løshed og Letsindighed i at fælde Domme og stille Forslag uden tilstrækkelig Kjendskab til Facta.

M. H. t. Slesvig dømmer han os imod efter den triviale Maxime at begge Parter have nogen Uret og noget Ret. Hvor lidt han kjender det, han bedømmer, fremgaaer tilstrækkeligt af Slutningen af det sidste Citat der synes at antage at Lovgivningen i Sl. ikke er den samme for T. og Danske. M. H. t. Holsteen hedder det snart at H. skal stilles som Luxemburg [til Nederlandene] (Dep. 29. Ms. 61, i Saml. p. 13), snart at dette ikke vilde være tilstrækkeligt (sammesteds p. 12) og endelig gaaer Mem. af Mai [1861] ud paa en meget mindre fuldstændig Udsondring end den som L.[uxemburg] har. I

Dep. af 29. Ms. glemmes Toldvæsen som Fællessag, først i Mem. af Mai husker man dette Punkt, men til Gjengjæld opstiller dette et nyt Normalbudget, hvis Talstørrelser ere aldeles uforstaaelige, laaner Localiseringen af Told - etc. - administrationen af Regeringsforslaget til Stænderne, men uden at forstaae dette Punkt, (saaledes siges det at disse Udg.[ifter] skulle *bæres* af de enkelte Landsdele) en høist besynderlig Revisionsautoritet henstilles ved Siden af en Regnskabsret, der siges at holst. Stænder hidtil kun have udøvet vote consultatif i deres særlige Sager osv. Det følger af sig selv at Manderstr. ei kan kjende alle disse Detailler, men desto større Grund for ham er der til ikke at indlade sig derpaa.

Dernæst er der ingen Bestemthed og Kraft i Manderströms Optræden. Han sidder og skriver en Uendelighed af smukt stiliserede Depecher paa fiint Fransk, men han er ligesaa ængstelig for at stille sig mindre godt med de andre Magter ved ikke at slutte sig til deres Optræden i vor Sag, som han frygter for at indlade sig med os. I det collective Skridt d. 1 Marts deeltog Wachtm. efter en alm. Ordre til at slutte sig til hvad de andre Gesandter fik Ordre til at gjøre ¹, og hvorvel Hamilton personligt misbilligede Concessionen af 29. Juli ² maatte han dog efter Ms. Ordre tilraade den. Han lader sig altsaa uden Videre drive til Alt hellere end at indtage en isoleret Stilling, og hans største Sorg er det, ikke at være en vel accepteret Deeltager i den europ. Concert. Ligeledes taler han bestandig om den Interesse Sverrig maa have af Forholdene i en Nabostat, men det længste han gaaer er at udtale (Dep. 29. Ms 1861) at »ce différend, si rien n'est fait pour le trancher, entrainera, tôt on tard une lutte, à laquelle il nous sera bien difficile de rester étrangers». Den danske

¹ Her ud for staar i Marginen: Manderstr: søger at bortforklare dette Factum i Dep. af 14. Ms. 1861 og at glemme det i Dep. af 29. Ms. s. A. — Om hele Episoden se: Erik Møller: Skand. Stræben og svensk Politik S. 132.

² foreløbig for det løbende Finansaar ikke at kræve noget finansielt Bidrag fra Holsten ud over Normalbudgettet — Halls Depecher til Gesandterne i Berlin og Wien af 29. VII. 1861 (Fjerde Samling af Actstykker angaaende Hertugdømmerne Holsteen og Lauenborgs Forfatningsforhold (1862) S. 196—97.

Regering og selv Kongen personligen har gjentagende mundtligt spurgt Hamilton (den første endog i Slutningen af 1861 forlangt, at denne skulde meddele hans Ord til Kong Carl) om hvad Bestemmelse man havde besluttet sig til at tage ang. Halls Forslag paa Bonarp, men aldrig noget Svar, kun alskens intetsigende Udflugter om at Sv. troede at gavne os mere ved ikke at indgaa nogen Alliance og end ikke udtale iforveien nogen casus belli¹.

Og denne Tilbageholdenhed m. H. t. os viser sig ogsaa i mange andre mindre Spørgsmaal. Halls Forslag i Sommeren 61 til Hamilton om at man skulde aftale Principerne hvorefter Marinernes Reform skulde foretages, for at en saavtdt mulig Overensstemmelse kunde lette en eventuel Cooperation. Ham: fandt det meget rigtigt, skrev hjem, men der var Vanskeligheder: »ikke strax men noget senere, naar Arbeidet var mere fremskredet» o. s. v. Da vi vilde have Executionstractat[en]² udvidet til Slesvig, vilde Sv: ikke. Hammerichs Forslag om Universitetsbestemmelser fandt Hamilton yderst »interessante» men det var umuligt for Tiden at gjøre Noget derved, da man var ifærd med at forandre Examensvæsenet i Sv: o. s. v.³ I den italienske Krig foreslog vi en fælles Neutralitetserklæring⁴. Manderström fandt det ubetimeligt, og Sv: confererede ikke med os eller blot meddeelte os iforveien at og hvorledes den vilde erkjende Italien.

---

¹ Ud for dette Afsnit staar i Marginen: Det er eiendommeligt at Initiativet i 1861 Marts = Mai toges uden Aftale med Hall. Først efter at Dep. og Memor. var afsendt, meddeelte Wachtmeister dem confid. og kun ved Oplæsning. — Om Forhandlingerne under Lejrsamlingen ved Bonarp 22.—23. Juni 1860 se Skand. Stræben og svensk Politik S. 118—19.

² Convention mellem Danmark og Sverig angaaende Fuldbyrdselen af Domme og Kjendelser 25. IV. 1861.

³ Det er ikke klart, hvad Vedel her sigter til. Fr. Barfod havde i 1861 stillet Forslag om en Fællesordning af Eksamensvæsenet; 1858 havde Martin Hammerich indgivet Andragende til Kongen om Undervisning i Svensk i danske Skoler.

⁴ Noget Forslag om fælles Neutralitetserklæring blev ikke stillet i 1859 (Erik Møller: Danmarks Stilling under Krigen 1859 i Jyske Samlinger Ny Række II 273—74), men det er rigtigt nok, at Manderström var mod Tanken.

Motiverne til denne Opførsel er dels at søge i politiske Skjæl, men maaskee dog ogsaa noget i personlige. Manderström & Cie er dog for aristocratisk til ret at kunne nedlade sig til Hall. Men er det ogsaa Mistillid til Halls saakaldte »Upaalidelighed».

Dette gjentages ved alle Lejligheder af Blixen¹ og hans Folk, men hvis Manderström har nogen Deel i dette Rygte, er det sikkert en Underfundighed af ham for deri at søge et Paaskud for Sv: til intet Bestemt at gjøre til vor Fordeel. Midlet er meget godt fordi Halls Eiendommeligheder her hjemme forlængst have givet hans Modstandere Leilighed til at udbrede, at han fragaaer sine Ord og sviger eller letsindigt glemmer sine Løfter naar det convenerer ham, og »Fædrelandet» troer dobbelt paa denne Grund fordi det er Halls Fjende og Manderströms ubetingede Tjener. Og her kommer jeg til min sidste Anke over Manderström, nemlig de Intriguer han driver her i Landet. Ikke at jeg troer at han cabalerer for et Ministerskifte — thi han er efter den Stilling han vil indtage bedst tjent med Hall, men han vil vinde det skandinaviske Parti her for sig, og udspreder derfor idelig at han gjerne vilde understøtte Dmk bestemt, men at Feilen er Halls. Alle dennes Forsøg og Skridt ere kun halve og uresolute, Manderström vilde have ganske anderledes energiske Handlinger. Hvorledes det forholder sig med hans egne Forslag have vi seet i det Foregaaende og at ogsaa Mand: har forenet sig med vore Fjender m. H. t. Slesvig har gjort os den allerstørste Skade. Imidlertid saa blind er man her hjemme at Alt tages for godt, Mand: straalere i Popularitet, vor egen Regering synker i Agtelse og der er Mange der betragte Stockholm som deres egentlige Centrum, ligesom det russiske Parti i sin Tid i Polen. Alt det seer naturligt: Manderström, og ikke een Gang, men mange har jeg erfaret, at Hamilton til Ploug, med hvem han holder stadigt Samquem, Puggaard²,

¹ Baron Blixen Finecke bekæmpede, navnlig efter at han i Febr. 1860 ikke havde været i Stand til at danne Regering, Ministeriet Halls Politik.

² Grosserer H. Puggaard, Orla Lehmanns Svigerfader; indledede i 1862 Underhaandsforhandlingerne med Hamilton.

A. Hage¹ o. s. v. gjentager, at Sv: »er rede til en Alliance saasnart Dmk: kan beslutte sig til en bestemt Politik», medens han til Hall naturl: erklærer det for umuligt for Sv: at gjøre yderligere Skridt. Men hvad er Hensigten med dette for os saa farlige Spil? Jeg troer personligen ikke paa nogen dyb Plan hos Mand: til at ophidse Partierne her hjemme, forøge vore Vanskeligheder ude, poussere os ved Forhaabninger og forlade os naar det kommer til Stykket, Altsammen for at tage sin Deel tilsidst i Rovet — jeg troer ikke at denne gamle, forslidte, noget udlevede Diplomat har Energi og Dybde nok dertil, men jeg troer at han kan lide at være fêteret overalt, staae som den fine, overlegne Statsmand, og maaskee holde Chancerne aabne for Sverrig for hvad Fremtiden kan bringe.

Næsten større Rolle end Manderstr. spiller Hamilton. Denne har mere Friskhed end M. — baade som yngre Mand og som mindre udlevet — og han har vist mere Energi, jeg troer endog at han har stor Kraft naar det gjælder. *Jeg troer ham langt mere end Mand: tilbøielig til at lade Sv: tage et bestemt Parti for os*². Han har mere af det eiendoml: svenske Phantasteri end M.; men rigtignok langt mindre end Wachtm: Iøvrigt er han stærkt Aristocrat og som saadan vilde han stærkt bekæmpe [Forfatnings] Reformen, hvis han ikke dog tillige var altfor klarseende til at dølgge sig Nødvendigheden og altfor ivrig efter at vedligeholde den kgl. Gunst til

¹ Grosserer Alfred Hage, hørte til det national-liberale Venstre.

² Ordene mellem * og * Tilføjelse med Henvisning i Marginen — Lidt senere staar her uindføjet i Teksten: Ham. har stor Disciplin og det siges at han før Oscars Tid ofte har maattet bære Ansvar for Ting som Kongen mod hans Villie havde fundet paa at gjøre. Åkerhjelm har engang sagt om ham til Fr. Bille [dansk Diplomat — se ndf.] at han var det mærkeligste Mske han kjendte i den Henseende at hans første Impuls var at lyve og dette viste sig i de simpleste og ligegyldigste Ting. Bille vidste at bestyrke denne Dom ved sin egen Erfaring. Hans Stilling i det skand. Spml. udtalte han engang i Foraaret 1863 i en Samtale med Monrad da han blev heftig over at M. havde sagt, at hvis Sverrig ikke vilde gaae ind paa Noget vi kunde modtage [Efter-sætning mangler]: han sagde da følgende: for en blot dynastisk Forening med Danm. ad modum Norge gav han ikke et Straa, for en constitutionel Forening gav han Meget, for en Incorporation ad modum Skaane gav han Alt.

at ville handle Kongens Ønsker imod. Han er meget arbeidssom, har et udviklet Talent for Intriguen, meget Kjendskab til Verden og Folk af forskjellig Slags, er snart ret vindende og tilsyneladende aaben, snart høflig fornem og tilknappet. Hans Begavelse er mere rettet mod Detaillen og Sagkundskaben end egentl. omfattende og med store almindelige Vuer, og i mange Retninger er han borneret. Endelig troer jeg og alle Folk sige, at han er personlig meget honorabel, imidlertid kan jeg ikke kalde det saa, at han her i høi Grad nærer Fædrelandspartiets¹ Misforstaaelser om Sv's Holdning i vor Sag og lader som om Hall bærer Skylden for at Intet skeer. Hamilton har vidst at skaffe sig en udmærket Stilling. Kongen (dog ikke ret Grevinden)², Prinds Christian, Adelen (Danneskjold³, Sponneck⁴ o. s. v.), Democratiet (A. Hage, Ploug etc), alle ere fulde af Anerkjendelse af hans Fortræffelighed og med Lehmann løber han naturl: heelt. Han kjender vore indre personl: Forhold allerede heelt og holdent og kan blive farlig for os.

Hvad endelig Kong Carl og hans nærmeste Omgivelser angaaer⁵, er det rimeligt at hans urolige Higen efter at gjøre Noget og navnlig at udføre krigerske Bedrifter ligesom den idelig forespeiler ham en russisk Krig om Finland, saaledes ogsaa lader ham drømme om en tydsk Krig hvori han fører Dmk. og Sv:s forenede Armeer. Til mig sagde han at han meget ønskede at kunne understøtte os virksomt, men han var constit: Konge. »Skjæld i de danske Aviser ret løs paa Svenskerne, som gaae og gjælde for at være en tapper og chevaleresque Nation, men dog ere forskrækkeligt ømme om

¹ Partiet omkring Bladet »Fædrelandet».

² Grevinde Danner.

³ Formodentlig Overhofskænk, Grev Chr. C. S. Danneskjold-Samsøe.

⁴ Generaltolddirektør, Grev Vilh. C. E. Sponneck, konserv. Politiker.

⁵ I Marginen staar her: Mange som intimt kjende ham, tvivle imidl. om hans Mod i Krigen og mene endog at han selv godt veed et han savner denne Egenskab. Det hedder i Sverrig at han bilder sig ind at han i en ung Alder skal falde i et Slag og dette har han i sin Phantasie henlagt til Dannevirke. En saadan Begivenhed skulde da begeistre Dmk. saaledes at det svenske Kongehuus indkaldtes til Dmks. Krone.

deres Penge og Folk — det vil maaskee hjælpe til at oplive Stemningen, og er den der først, saa skal jeg nok vide at bruge den! Han kaster sig ogsaa gjerne ind i de dynastiskskand. Speculationer og Planen om at Pr[ins] Fred[erik] skulde ægte Prinss: Louise, paa hvem Arvefølgen i Sv: da skulde overføres — en Plan der først fremsat tildels af Crusenstolpe i »Ställningar och tillstande»¹, blot for at drille Oscar, senere er optaget af Blixen, siges med stor Iver at omfattes af Kong Carl. Hans Omgivelser deeltage i desl: Ønsker og Speculationer, mangehaande Forbindelser vedligeholdes med Dmk: gennem Frimureriet og vistnok ved hemmelige Emissairer som alene staae i Forbind: med Kongen og lønnes af ham (Dr. Hebbe² o. s. v.), og paa en overraskende Maade kjender man der de danske betydeligere Personligheders Tankesæt, Levemaade og personlige Forbindelser. Men alt dette er mere letsindige og virkningsløse Tidsfordriv end alvorlige Planer. Kongens Omgivelser ere ikke af det Stof, man laver Politikere af.

Imidlertid vil jeg dog ikke fortie at Quaade³ har meddeelt mig at Bernstorff⁴ engang i Samtalens Løb har sagt ham, at han havde »Beviser i Hænde paa Sverrigs Forræderi mod os⁵, *Motzfeldt⁶ har sagt Krieger at han i Sommeren 61 fik Beviser ihænde for at der førtes Forhl. af Kong Carl med Berlinerhoffet i denne Retning. Reper:[sic] var udenfor disse Fhdl. og da Motzfeldt erfarede denne Correspondance gik han til Kongen og bebreidede ham det. Da Motzfeldt kom hertil i Octbr: for at gaae til Norge, og ikke traf Krieger vilde han dog gjøre Ploug fortrolig med denne Fare men Ploug forraadte ham til Sturtzen-Becher⁷, der strax meddeelte det til Kong Carl der naturl: ikke glemte Motzf: dette *, og det

¹ »Ställningar och förhållanden».

² G. C. Hebbe, P. Vedels Svigerfader; om hans Virksomhed se Henvi-
ningerne i Skand. Strøbens Personregister.

³ G. J. Quaade, dansk Gesandt i Berlin.

⁴ Grev Albrecht v. Bernstorff, preuss. Udenrigsm. 1861—62.

⁵ Afsnittet mellem * og * Tilføjelse i Marginen.

⁶ K. J. M. Motzfeldt, norsk Statsraad.

⁷ O. P. Sturzen-Becker, sv. Publicist.

siges at der til visse Tider har fundet er meget levende Privatcorrespondance Sted ml. Kongefamilierne i Stockh. og Berlin (Oxholm¹ paastaaer at den preussiske Familie meget bifalder et Arrangement mellem Frederik og Louise, — men hvorfor?). Ligesaa meddeler B. Bülow² at Hochschilds³ Yttringer til Frants Bille⁴ og [Prins] Oscars Udtalelser i Nassau antyde Farer for os⁵.

---

¹ W. T. Oxholm, tidligere dansk Gesandt i London.

² Danmarks Gesandt ved Forbundsdagen i Frankfurt.

³ Baron C. Fr. L. Hochschild, sv. Diplomat.

⁴ F. E. Bille, Legationssekretær i Frankfurt.

⁵ Se om dette: *Einar Hedin*: Sverige-Norge och Preussen 1860—63 (Ur Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar Del 80. Historiska Studier I).